

ТЕМА 11 ФУНКЦІЇ ПРЯМИХ ЗАКОРДОННИХ ІНВЕСТИЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

1. Види прямих закордонних інвестицій

В залежності від стратегічних та операційних цілей міжнародного бізнесу, БНП використовують такі види ПЗІ:

- **добувні**, з метою доступу до сировини, якою володіє країна перебування і яка критично важлива для виробництва БНП (нафта, газ, мінеральні копалини, земельні ресурси), які базуються на принципі **абсолютних переваг**;

- **факторні**, пов'язані з отриманням доступу до дешевих факторів виробництва з метою подальшого експорту, які базуються на принципі **порівняльних переваг**;

- **сервісні**, покликані збільшити місцеве виробництво і маркетингову нішу БНП на ринку країни перебування, що базуються на принципі **конкурентних переваг**.

Кожен з цих видів ПЗІ накладає свій особливий відбиток на всі сфери економічного життя як країни походження, так і перебування БНП, охоплюючи вплив на національний дохід і зайнятість; рівень цін; платіжний баланс; розподіл доходів; передачу технології і контроль економіки в цілому.

2. Вплив ПЗІ на основні макроекономічні показники

В загальному випадку ПЗІ впливають на рівень національного доходу та зайнятість в країні перебування, оскільки нове будівництво і функціонування філіалу збільшують ВВП, одночасно забезпечуючи додаткове виробництво і зайнятість місцевих постачальників БНП. З іншого боку, темпи росту національного доходу завдяки ПЗІ можуть бути нижчими, ніж у випадку місцевих інвестицій, оскільки частина прибутків інвестиційного проекту повертається до материнської компанії.

Досить легко оцінити, з теоретичної точки зору, вплив ПЗІ на рівень цін, оскільки додаткова пропозиція продукту (через ПЗІ) сприяє росту

конкуренції з місцевою пропозицією і веде до обмеження рівня цін, а, отже - вигід споживачів. Але, слід зауважити, що у випадку направленості ПЗІ на виробництво нового для ринку продукту, БНП не стикатиметься з ціновою конкуренцією, що дозволить їй в повній мірі використати ефект монопольної влади і призведе до економічних втрат країни перебування. Крім цього, ПЗІ піднімають ціни на фактори виробництва, оскільки БНП створюють додатковий попит на них на місцевому ринку, конкуруючи з місцевими фірмами.

Добувні ПЗІ, як правило, не впливають на ціну світового ринку сировини, хоча вони можуть дещо знижувати її за рахунок додаткової пропозиції, оскільки міжнародна ціна визначається іншими факторами.

Факторні ПЗІ, в багатьох випадках, знижують ціни продукту на різних національних ринках, які вони обслуговують. Але, чи відобразиться зниження затрат і конкуренція цін на споживачів, залежить від рівня конкуренції в бізнесі (наприклад, ріст числа складальних заводів в різних частинах світу призвів до різкого падіння цін на комп'ютери, але в Україні вони залишаються набагато вищими за світові).

Сервісні ПЗІ можуть привести до зниження ціни продукту у випадку, коли вони створюють додаткову конкуренцію. Якщо ж товар новий на даному ринку, то порівняння провести неможливо (ресторани McDonalds в Україні).

Найважче оцінити вплив ПЗІ на платіжний баланс, оскільки потоки фінансових трансакцій (операцій), що супроводжують інвестиційний процес, часто протилежні, а деякі з них важко визначити.

Вплив ПЗІ на платіжний баланс охоплює:

- потоки капіталів, що супроводжують інвестиційний проект;
- відтоки коштів, які можуть перевищувати початкові інвестиції, якщо проект високоприбутковий;
- експорт виробленої на місцевому ринку продукції та імпорт продукції, що продається на ньому;

- інші фінансові потоки між материнською та дочірньою фірмою (внутрішні позики, виплати премій і т.д.);

- т.з. "ефект заміщення". Якщо місцеве виробництво замінює попередній імпорт, це веде до покращення торгового балансу, а якщо - інше місцеве виробництво, платіжний баланс не змінюється.

Добувні ПЗІ практично завжди позитивно впливають на торговий баланс, оскільки експорт продукції переважає, як правило, імпорт обладнання для її виробництва.

Факторні ПЗІ мають тенденцію до зменшення росту активного сальдо ПБ країни перебування, оскільки певна частина продукції або більшість затрат забезпечується завдяки імпорту з боку материнської компанії або з інших джерел (ГАЗ, IVECO в Україні). Проте, оскільки, факторні ПЗІ націлені на експортні ринки, ПБ сприятливий для країни перебування ТНК.

Сервісні ПЗІ, як правило, чинять тиск на дефіцит ПБ. Ці інвестиції направлені на ринок країни перебування, хоча дуже часто відбувається і експорт, і заміщення імпорту. Таким чином, кінцевий результат залежить від специфіки кожного конкретного випадку (діяльність DAEWOO в Україні обмежує імпорт автомобілів, але через імпорт запчастин і переказ прибутків погіршує ПБ України).

Вплив ПЗІ на розподіл доходів виявляється у тому, що фінансові потоки БНП вирівнюють доходи багатих і бідних країн. Проте, в самій країні перебування становище в розподілі доходів дещо відрізняється. Справа в тому, що в багатьох відношеннях ПЗІ сприяють збагаченню економічної і політичної верхівки, а решта частини населення отримує дуже мало або взагалі нічого. Це пов'язано з податковими доходами, але БНП не може впливати на розподіл податків від своєї діяльності в країні перебування - це прерогатива уряду.

3. Можливості і загрози ПЗІ у міжнародному бізнесі

В принципі, ПЗІ вигідні для всіх суб'єктів ринку. Добувні ПЗІ збільшують доходи місцевих учасників проекту, особливо значної кількості низькокваліфікованих працівників, зайнятих у добувних галузях. З іншого боку,

вони не впливають на становище інших членів суспільства, оскільки майже вся продукція йде на експорт. Подібним чином впливають на розподіл доходів і факторні ПЗІ, створюючи загальний ефект підвищення життєвих стандартів місцевих учасників. Що стосується сервісних ПЗІ, то вони орієнтуються на продажах певним групам споживачів на місцевому ринку, тобто викликають загальний ріст доходів як еліти, так і своїх працівників - місцевого менеджменту і персоналу.

Найбільш вигідним аспектом глобальної експансії БНП для країни перебування вважається передача технології, адже нова технологія - це не лише розширення загальної бази виробничих знань і вибору споживача, але й передача місцевим суб'єктам ринку знань про нові продукти, умови життя, стратегію бізнесу та ін.

Саме тому головним аргументом критики діяльності БНП є "неправильне" використання ними факторів виробництва приймаючої країни, коли БНП надають перевагу ПЗІ у працемісткіми перед капіталомісткими галузями економіки, які є більш високотехнологічними.

В результаті добувних ПЗІ місцеві менеджери і фахівці отримують специфічні знання про технологію добування корисних копалин, достатні для того, щоб в майбутньому проводити таку діяльність самостійно. Щоб запобігти ризику націоналізації своєї власності (хвиля яких прокотилася напротязі 70-х років у країнах, що розвиваються), БНП передають лише технологію виробництва, залишаючи за собою міжнародну маркетингову технологію.

Завдяки факторним ПЗІ передана виробнича технологія (знання і навички) місцевим робітникам і менеджерам може надалі поширюватися серед інших місцевих фірм, піднімаючи таким чином загальний технологічний рівень суспільного виробництва і експортний потенціал країни. Проте така продукція не завжди адаптується до місцевих умов, що приводить до проблем у відносинах між БНП і місцевим урядом.

Що стосується сервісних ПЗІ, то поруч з вигодами від передачі технології та інформації про ведення бізнесу , БНП часто звинувачують у

створенні "негативного" або "нерационального" попиту на окремі продукти завдяки проведенню великих рекламних кампаній (тютюн, алкоголь і т.д.).

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок про те, що оскільки БНП приносять з собою технологію, уряд розглядає ПЗІ в національну економіку як вигоди для країни. Проте, якщо іноземна фірма починає домінувати в галузі, уряд може розглядати її діяльність як небажану і намагатиметься регулювати її поведінку на місцевому ринку. Тому проблема власності і контролю носить більш політичний, ніж економічний характер. Уряд відчуває, що з часом, завдяки своїй могутності, БНП через ПЗІ можуть контролювати значну частку провідних галузей економіки, а тому проводить політику обмеження власності БНП.

У добувних галузях уряд намагається витіснити БНП, проте залишаючи їм певну свободу маневру, оскільки вони контролюють міжнародний розподіл. І навпаки, уряд заохочує факторні ПЗІ, бажаючи досягти певних переваг у міжнародному розподілі праці.

Що стосується сервісних ПЗІ, то вони займають проміжкове місце у відношенні уряду до ПЗІ. З одного боку, уряд бажає контролювати продажі на власному ринку, а з іншого, вони не призводять до конфронтації, оскільки не вимагають експлуатації природних ресурсів.